

statua kralja hora

...Seti Prvi kleči pred sikomorom, svetim drvetom nauke o Dobru i Zlu; vladar prima vladarsku titulu pošto je primio titulu posvećenog; predaje mu je hijerofant čije su crte lica zaklonjene maskom ibisa; jedna mu je ruka u pokretu kojim kao da prima, dok drugom rukom šalje. Veliki sveštenik s glavom ibisa je Tot, personifikacija znanja dostupnih ljudima. Tot je živio na zemlji u vreme prvog stvaranja i, sličan bogu lepotom duše, intelektom, telom, on će znati da ljudima koji će doći prenese sve ono što će im biti neophodno da znaju. Kada su se Egipćani pojavili u dolini Nila imali su ova zdanja i jedino su želeli da ih prenese nedostojanjima i da ih primene.

Oko lika Seta Prvog pratimo proces tih priokupljanja preko onog koji ih istražuje: posvećeni je nadvladao prepreke, teškoće u samome sebi, zahteve koji daju snagu, uravnotežuju, gospodare nad svakom telesnom tiranskom slabom voljom.

U trenutku krunisanja vladara, askeza Intuicije nas je naučila da se faraon uvisio do »dominacije nad samim sobom«, da može da se oznani kao »gospodar«, ili, bolje, »mesnik« drugih ljudi; može da se potvrdi kao »kralj božanskog prava«. Svođenje na najmanju meru materijalnih potreba približilo ga je beskrajnom Stvoritelju, njega, ograničeno biće; ograničeno jedino animalnom stranom njegove ličnosti.

Bogovi, predstavljeni na zemlji ljudima, ili njihovim statuama, imaju glave veri ili ptica; već je naznačeno da je to samo predostožnost — kojom su učitelji mislili da udalje svaku mogućnost identifikacije ličnosti koja bi delovala na predmet na koji podseća, jedinstven, bez oblika, bez definicije.

Prema posvećenim pokretima, sveštenik je prenosio posvećenom zračenju uhvaćena mišlju i predavao ih posredstvom ruku. Ruke su u egipatskoj umetnosti instrumenti prenošenja vidljivo čulni: smatrane su antenama, uvek spremnim za kontakt, čvršćim od pogleda, žudnijim od sluha, manje nežnim od ukusa, manje površnim od mirisa; one izgledaju kao proizvođači čoveko-

vog čula za istraživanje, pošto znaju da uspostave, posredstvom vrednosti mišljenja, vezu između nevidljivih zračenja od kojih je prostor sačinjen.

U umetnosti skulptura s Nila, ruke su uvek ispružene ispred tela, podrazumevajući činjenicu »primanja« ili »davanja«, ili, prvenstveno u kolosa, one su spuštene na kolena, pošto je delo izvršeno, u stavu potpunog odmora, s licem u miru.

Ruke su te koje naređuju, stvorene da bi olakšale, blagosloville, izvidale. Sve je potčinjeno Volji i ona svim vlada, jer tekstovi kažu: »Reč stvara sva dela, pre dela ruku«.

Na svim ljudskim predstavama primećujemo prenosilačku ulogu koju imaju ruke. Čulno opštenje božanskih snaga obavlja se uz pomoć ruku.

Prema duhovnim viđenjima hijerofanata, jedan drugi izvor, drugostepenog reda, potvrđen je u Coveku kome pomažu oči, te unutrašnje svetlosti, svesne i radoznale, otvorene za misterije postojanja i smrti...

Jedno od čuda faraonske umetnosti jeste da je umela da iskaže različite stepene moći tih prenosilaca. Boginja Bastet, dobra i ljubazna »dvojnica« opasnog Sekmeta, na jednom od velikih panoa u Abidosu izražava uslužan hijeratički duh *pregleda*. Noseći sisrum igralice, iznosi ga pred posvećenog; ona tako potvrđuje da je izbor života pod tako dobromislećim i čak tako veselim načinom mišljenja koje dozvoljava moralna snaga sadržaja, sama ga štiti od dokaza koje određuje Sekmet, čiji lik ona takođe drži; ovaj izbor će mu doneti spokojstvo koje će izraziti ohrabrujuće razloke i njenom srcu će dati mir i radost izabranih.

Boginja ga posmatra beskrajno blagim pogledom, uprkos svom lavoglavom vodi. Posvećeni netremice gleda u božanske oči, dok im se ruke susreću i prepliću nad nekoliko nizova polukružne ogrlice: posvećeni tim pokretom prihvata da primi nerazdvojivu potčinjenost ljudskog položaja. To je *primanje*, a ne *prepuštanje* koje bi moglo da prekine isprekidane napore.

Deo lanca koji prenosi Sekmet-Bastet je podsećanje na ograničenje slobode, koje je zaslužio primitivni Covek loše je koristeći, ali kome će njegova usmerena volja, podržana božanskom, pomoći da je ponovo osvoji...

Faraonskim Egipćanima je nedostajala samo žrtva Hrista pa da vide kako se otvaraju putevi konačnog iskupljenja.

Njihovi koncepti su, međutim, dosegli do jedinog boga, sunčanog, davaoca kraljevske vrline, vrline koja je na gornjoj granici ljudskog i ostaje na visini dostupnoj duhu. Askeza hijerofanata ga je vodila iznad merljivog u to univerzalno stanje bez trajanja, na koje se pozivaju skromna učenja koja je Tot upućivao sinu *Tatu*...

To je, dakle, bio pristup obećan posvećenom čitaocu religijom na njenom vrhuncu, ili dopuštanje prisustva, božanske kontemplacije, podele Beskrajja, Lice u Lice...

Mislim da nijedno učenje najcivilizovanijih naroda nije *bolje* ni više upravilo put spasenja.

U centru ove »Svetlosti« — koji znači sunčani disk nazvan »Smaragdni sto« — pomalja se život koji izražava ono što zadržuje Misao preko oblika, boja, zvukova, u zračenju semsa koja su u potpunosti sadržana u sunčanom spektru; veliki Semsu-Hor doneli su u njihovu koloniju, u Keme, znanje, učenje i neuporediva dobroćinstva...

Sadašnje naučne spekulacije izgleda da treba da nas uprave ka tom spoju eksperimentalne tehnike i duhovne intuicije koje se okončavaju na istom izvoru, jedinom i transcendentnom, u moći — i čuvanju — *svesne Energije* — prve manifestacije Tvorca.

Hermetička učenja su težila da razviju i da sa znanjem i oprezno, ali intenzivno, postavie Coveka, slobodno rođenog, naspram njegove odgovornosti. Prvi Učitelj, najveći od slugu Horusa, čije je ime doprlo do nas, bio je »Trismegist« kako su ga zvali Grci ili »Tot« kako su ga Egipćani zvali. Postojao je i drugi Tot Hermes, čija su učenja posle generaciija usmene tradicije bila sakupljena u »Corpus Hermeticum« koji su alexandrijski prepisivači, tumačili i sledbenici dosta izmenili. Ova učenja su, međutim, ostala veoma lepa, zasnovana na neospornim egipatskim učenjima³. Od preindastičkog vremena slikarstvo je predstavljalo siluetu sfinge: to je bilo dovoljno da se naznači daleko poreklo koje treba da joj se prida⁴. Možda simbol vodi poreklo iz Prve Zemlje?

U svakom slučaju, simbol su uveli Prvi Učitelji.

Semsu-Hor, koji su okružili taj početak i značenje najnepomirljivije misterije, nisu bez sumnje to uradili bez isto tako nepomirljivih razloga. Pored ove fatalnosti, jedan kult mu je bio ustanovljen, koji je bio naročito pogrebni: Hor-em-Aket postao je prvenstveno bog *mrtvih*. Greh-Prvog-Coveka, imajući za posledicu *neminovnost smrti*, bio je najzad naznačen — da simbolična slika uzme u pantemon egipatskih božanstava, koji vode sve do uvišene Svetlosti, dostojanstvo boga tame i smrti.

On je, takođe, »Hor-Akti« ili Poslanik horizonta; kog horizonta, ako ne onog koji je bio svedok borbe na smrt između Ozirisa i Seta, borbe na koju neumorno podsećaju svi tekstovi i pripisuju je uvek istim uzrocima?

Sfinga je, šta više, najtragičniji primer. Ona je predstavljala činjenicu, bila je opomena, izlaz slučajnosti veće od Prirode. Zato razlog zbog koga se uzdigla između grobova, zatim našla ispred velikih piramida, nije bio poveren bolesnim ili izopačenim poklonicima masa. Ništa u prošlosti ne dozvoljava, ili čak ne navodi, pod izgovorom pojednostavljanja, na objašnjenja koja ne bi bila samo simplifikovana ili adaptirana »ukusu trenutka«... Veliki egiptolog Sethe potvrđuje činjenicu da je to što su Egipćani predstavljani kao lavovi bio pronalazak posljednjih faraona koji su je onda proširili na celu egipatsku istoriju⁵.

Utisak koji se dobija iz tog neobičnog prisustva što se gubi u tami početka, jeste ozbiljnost i, čak, užas kojim je okružena.

Već od Starog carstva, sfinga je bila zatrpana u pesak, sve do temena prekrivena u udubljenju u kojem se nalazila; mnogim generacijama je bila nepoznata i to očevidno po vlji Poglavara koji nisu mogli a da ne znaju za taj spomenik i za njegovo značenje. Prva duboka iskopavanja potiču tek iz vremena Tutmesa IV. Ovaj faraon je oslobodio statuu peska i onda se konstatovalo da su donji delovi bili restaurirani još u vreme prvih dinastija.

Kakvo joj prvenstvo ovo sve ne daje!

To dokazuje, takođe, da učitelji »početnika« nisu podcjenjivali ni vrednost te personifikacije, niti esencijalnu neophodnost njenog učenja.

Jer, ne podižu li se statue izvesnim ljudim da bi služile kao primer? I nije li to ono učenje koje treba da ponovo prođemo, a da razumemo?

Učenje će biti to samo u dimenziji ovog jedinstvenog dela koje je bilo, više nego gomada obrađena u kamen što može da se prenosi, da se sruši, jedino u svojoj vrsti, urezano u zemljinu koru. Zar nije trebalo da ono bude umetnuto u tlo, odgovor onog koji je, otkazavši poslušnost zakonima Stvaranja, poremetio ravnotežu i doveo u opasnost smisao postojanja tog Stvaranja? To delo se, gubitkom svoje specifičnosti, stropoštalo, kao i njegovih suparnici, u izopačenost, vukući za sobom svo ljudsko potomstvo?... Nije li to ono na šta nas svakodnevno podsećaju sve religije...

*

Ostaje još da se pokaže da se jedno takvo objašnjenje otkrilo svetu tek daleko posle tesanja monstrozno oblika jame u Gizehu; ona je stekla uvaženu sporo, posle ponavljanih sugestija filozofa, pesnika, umetnika, učenika, i pred stalnom nemogućnošću da se odrede razlozi postojanja jednog takvog ostvarenja.

Sluge Horusa su uspele da zaštite svoj narod od zaraze koju bismo mi danas nazvali »neandertalskom«. Svesti život, radan i plodan, u Dolini sunca, divljenje pravih Egipćana prema svojim precima, karakter milosrđa i ljubavi njihovog velikog boga Ozirisa (ili Amona ili Ra), uverenost svakog da će pristupiti nebeskom blaženstvu, uverenje koje je sprečilo svaku zebnju pred smrću, sve to što izgleda kao neko prethodno stvaranje hrišćanstva, isključivalo je iz nacionalnog života naroda s Nila i samu senku povrede moguće blagosti svog ideala.

Možemo žaliti što se sadašnje generacije skoro uvek zadovoljavaju objašnjenjima koja su najpojednostavnija, i što su ta objašnjenja prizemnija to su oni uvereniji u njihovu verodostojnost. Da li bi to bio uzrok »izjednačavanju prema dole« koje ne prestaje da napreduje, kao nastavak (sledstveno) zagušavanju naroda destruktivnim aktima prevrata? Ne radi li se, jed-

nostavno, o prihvatanju zvaničnog naučnog pogleda koji određuje — na temu filozofskih izlaganja o egipatskoj religiji od strane Masperoa, Morea, Zerboa, Vireja — da su »objašnjenja« ove vrste danas napuštena.⁶

*

Sfinga iz Gizeha je, dakle, jedinstveno delo po svojoj koncepciji, obliku, tehnici, jedinstveno delo u svetu, jer je »jedinstveno u svom značenju«⁷.

Ispunjeno mislima onih koji su rukovodili njenim stvaranjem, ona stvarno izražava ono što njena zračenja emituju oko nje iz same drevnosti: zebnju, strah, fatalnost, propadanje, nezaobilaznu pokornost pred posledicama delanja. Više nego vladalac, ona je za egipatske mudrace bila evokacija strašnog ovaploćenja početka naše ljudskosti.

U zlatnom periodu i u vreme njihovog smeštanja u Dolini Nila, isklesali su u jednom kamenom brdu sfingu: na telu životinje ljudska glava...

Homo-neandertalensis iz Eizija ima glavu još bestijalniju od udova. Ali, to nije Čovek iz Simijena, iako su, umesto da se inspirišu Čovekom iz Chapelle aux Saints, oni falsifikovali njegove udove: on i ide prema ljudskom, on pada; izgubio je svoje lice... Dok nam je on dat kao predak, sfinga iz Gizeha je uvek predstavljala — u mislima generacija koje su se smenjivale — pakleno prisećanje.

U koncepciji sfinge, čiji oblik lobanje izgleda normalan, pad bi bio strašniji da je ostala, u hibridnim bićima koje ona predstavlja, izvesna svest o njihovoj ljudskosti. Ovo, protivno skeletima, fosilnim ili nefosilnim, koji se otkrivaju u svetu... ovde onde... po providenju lišenim mozga.

Da bi se ove činjenice identifikovale, jedni su se oslonili na ostatke ukrštanja, na analogije na osnovu lobanja, ne postojanje izuzetno izlisanog kamenja tih Homo-neandertalensis. Njihova tehnika je još više lišena sredstava nego što o tome svedoče organizacije i konstrukcije termita, pčela i dabrova.

Pred nekoliko ljudskim promjenjenim odranim kožama — ili prema izvesnim usmenim tradicijama — predstavljanje ove anomalije je učinilo nepokretnim u steni Memfisa sapi životinje pod poprsjem obeznađenog Čoveka.

Oduvik su veliki Egipćani zabranjivali svojim ljudima pod pretnjom smrti da razumeju nešto drugo, a ne kobnu vrednost koju treba izbeći pod pretnjom nadljudske bede.

Neizbežnost — u slučaju transgresije zakona ravnoteže Vrsta — bila je predstavljena Hor-em-Aketom, »Horizontom Horusa« (odakle je Horus došao), osvetnikom Ozirisa i izgubljenom Zemlji.

...Egipćani su bili dobri kolonizatori, donosioci najvećih dobročinstva koje jedna civilizacija može da ponudi živima i mrtvima.

Svojim oštromlajem, naukom, duhovnom uzvišenošću, plemenitošću, legendarnom blagošću svog radnog i poverljivog naroda, egipatska civilizacija nadnosi se nad celi antički svet. Ta veličina je zapisana u njenoj istoriji: ona nadživljava njenu prošlost svojim delima koje su vreme i porobljivači pošteđeli. Potvrđena je ovde-onda u toku miliona godina. Nauka (opšta) se pokazala savršenom u postupcima jednog Imhotepa: sredstva ovog čoveka, koji je bio genije kada se radilo o služenju Prirodi za dobrobit zajednice, su isto toliko tanana koliko grandiozna, oštromna, složena... Sledeće generacije koje su se koristile tom naukom »Uspostavljanja vrednosti«, »građenja«, stavile su izvanrednog arhitektu u red bogova⁸.

Više od 2000 godina posle gašenja egipatske civilizacije, ona još zadivljuje, ako ničim drugim ono svojim monumentalnim nuševinama. Ali ne jedino time.

S francuskog prevela
Nada Serban

NAPOMENE:

* Omuium littéraire, Paris 1965.

1. Et Drioton, *Le roi défunt »Thot« et la creue du Nil*, Paris 1933, str. 123, u Zabeškama. Vrhovni sveštenik Heliopolja nosio je naziv »Najvećeg od onih koji Vide«.

2. Pyr., 1146.

3. Postoji više dokumenata o ovom pitanju, a jedan je tekst koji je ustanovio A. D. preveo A. J. Festugiere, Paris 1945; i Louis Menard, *Hermes Trismegiste u Etude sur l'origine des Livres Hermetiques*, Paris 1910, str. 6.

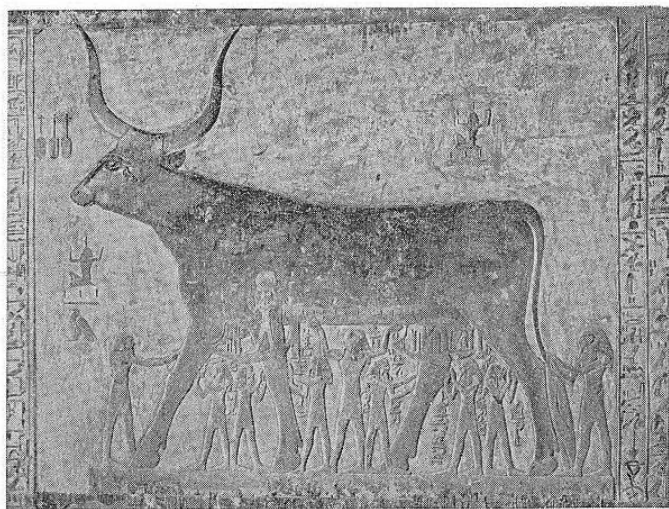
4. Neke od ovih slika su u Britanskom muzeju; jednu od njih je opisao J. de Morgan u *Recherches sur l'origine de l'Egypte*, vol. II.

5. Sethe, *Urgeschichte und alteste Religion der Agypter*, str. 191.

6. Et. Drioton u Vandier, *L. Egypte, les Peuples de L'Orient méditerranéen*, Paris 1946, str. 127, u bibliografskim zabeškama.

7. Šta će o nama reći za 5000 do 6000 godina naše potomstvo kada se nađe pred maštovitom rekonstrukcijom »Neandertalskog čoveka« koji suvereno dominira na platformi muzeja u Eiziju, nad dolinom Vezera, na istom mestu gde je Starac iz Kromanjona bio otkriven čak u identičnom geološkom sloju...

8. Et. Drioton u Vandier, op. cit., str. 168-169.

nebeska krava, koju pridržava bog vazduha šu, sa po jednom sunčevom barkom iza njenih prednjih i ispred zadnjih nogu